

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्राची संक्षिप्त

१९८७

HANDBOOK OF BASIC
OF
MAHARASHTRA
1987

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, MICS A
[किंमत/PRICE] MAHARASHTRA

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
१९८७

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1987**

**DIRECTORATE OF ECONOMICS AND STATISTICS
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
BOMBAY**

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी हा अंक १९८७ ह्या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आला असून या मालिकेतील तो सत्ताविसावा आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक आणि आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे.

महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची तुलनात्मक आर्थिक परिस्थिती मांडण्याच्या उद्देशाने मुंबयातील तक्त्यात भारताची माहितीदेखील देण्यात आली आहे. तक्त्याच्या शेवटी राज्याची आर्थिक प्रगती दर्शविणारे काही निवडक निर्देशांक समाविष्ट केले आहेत.

ह्या अंकात पुढील बाबींचा नव्याने समावेश केला आहे :—

- (अ) १९८१ च्या जनगणनेवर आधारित वयोगट व धर्मानुसार लोकसंख्या.
- (ब) २००१ पर्यंत अंदाजित लोकसंख्या.
- (क) परिवहनाची वाहने व इतर वाहने, वाहन चालविण्याचे परवाने.
- (ड) क्रूडतेल व नैसर्गिक वायूचे उत्पादन व वापर.
- (इ) द्रवीभूत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक.

अद्ययावत माहिती देण्याच्या प्रयत्नात काही ठिकाणी अस्थायी आकडेवारी वापरण्यात आली आहे. अंतिम आकडे उपलब्ध होतील तेव्हा ही आकडेवारी सुधारण्याची शक्यता आहे.

ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारची विविध खाती तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले त्याबद्दल आभारी आहे.

महाराष्ट्राची माहिती चटकन उपलब्ध होण्यासाठी ही पुस्तिका उपयुक्त 'डिस्क', अशी आशा आहे.

मु. म. विद्वांस
अर्थ व सांख्यिकी संचालक,
मुंबई.

मुंबई :

दिनांक १० नोव्हेंबर १९८७.

PREFACE

The Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State for the year 1987 is the twenty-seventh in the series. Its object is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of Maharashtra State in a concise form.

For the purpose of comparison of the economy of the State with that of India, corresponding data for India have also been shown in the first opening table. Data on trends in some selected indicators are presented at the end in a series of tables to throw light on the growth of economy.

Information on the following items is newly included in the publication—

- (a) Population by age-group and religion based on 1981 population census.
- (b) Projected population upto 2001.
- (c) Transport and non-transport vehicles, professional and other driving licenses.
- (d) Production and consumption of crude oil and natural gas.
- (e) Number of LPG domestic customers.

In attempting to give up-to-date information provisional figures have sometimes been presented which may be revised when final figures become available.

The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and autonomous organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

The Handbook, it is hoped, will be useful as a ready reference to information on Maharashtra.

S. M. Vidwans,

Bombay :

Director of Economics and Statistics

Dated 10th November, 1987.

Bombay.

शुद्धिपत्रक/ERRATA

अनु- क्रमांक Serial No.	पृष्ठ क्रमांक Page No.	तक्ता क्रमांक Table No.	स्तंभ, ओळ, बाव Col., Line, Item	चूक Incorrect	बरोबर Correct
1	4	भारताशी तुलना	Col. 4, I-2.17	8533	8,553
2	27	2.11	Footnote	Note—Directorate available/ Not in Census	Note—@Directorate available in census /Not
3	29	2.13	आधार	भाग—३ क आणि ख (i).	भाग—२ क आणि ख (i)
4	66	7.3	Col. 3, L-21	24	26
5	67	7.4	Col. 4, L-1	2,71	2,371
6	93	15.1	Col. 3, L-3	8,179	8, 177
7	93	15.1	Col. 3, L-4	297	291
8	93	15.1	Col. 4, L-5 (9)	22,242	22,245
9	124	21.2	Col. 3, Total	494	498
10	155	26.2	Col. 2, L-2235, 2236	†
11	160	26.2	Footnote	@ † } @ † }	(*) }
12	183	29.3	Col. 11, L-4	10,29	10,290

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
1987

अनुक्रमणिका/CONTENTS

वर्ष २७]

[Vol. XXVII

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
प्रस्तावना		Preface
दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र		Maharashtra State at a glance.
(I) सामान्य माहिती	1	General information.
(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
1 हवामान		<i>Climate</i>
1.1. निवडक केंद्रांतील कमाल व किमान तपमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस.	10	Maximum and minimum temperature, rainy days and annual rainfall at selected centres.
2 क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		<i>Area and Population</i>
2.1. पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Male, female and households in each district.
2.2. जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या ..	14	Rural and urban population in each district.
2.3. जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता.	16	Area and density of each district.
2.4. जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)	17	Percentage of literacy in each district.
2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार.	18	Decadal variation in population since 1901.
2.6. शहरांच्या लोकसंख्या-गटाप्रमाणे नागरी लोकसंख्या.	19	Urban population by size-class of towns.
2.7. वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण.	20	Classification of inhabited villages according to population.
2.8. एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले.	21	Cities/Urban Agglomerations with population of 1,00,000 or above.
2.9. काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	23	Classification of workers and non-workers.
2.10. काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे व्यवसाय प्रकारानुसार वर्गीकरण.	24	Classification of persons not at work by type of activity.
2.11. अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या.	25	Population of scheduled castes and scheduled tribes.
2.12. प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या.	28	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.
2.13. वयोगटानुसार लोकसंख्या	29	Population according to age groups.
2.14. धर्मानुसार लोकसंख्या	30	Population by religion.
2.15. १ मार्च, १ जुलै व १ ऑक्टोबर १९८१ ते २००१ रोजीची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या.	31	Annual estimates of population as on 1st March, 1st July and 1st October 1981-2001.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
3 शेती		<i>Agriculture</i>
3.1. जमिनीचा वापर	32	Land utilisation.
3.2. जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र.	33	Districtwise break-up of culturable area and cultivated area.
3.3. प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन.	35	Area and outturn of principal crops.
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन.	36	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक ..	40	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृद संधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती.	42	Progress under soil conservation and land reclamation.
3.7. रासायनिक खनांचे वाटप	43	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. शेतीची अवजारे	44	Agricultural implements.
3.9. शेती पंपांना बीजपुरवठा	45	Agricultural pumps energised.
3.10. महाराष्ट्रातील एकूण बहिर् धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र.	46	Number, area and average size of operational holdings in Maharashtra.
3.11. राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या.	47	Number of Irrigation projects completed in State sector.
3.12. निमित्त सिंचनक्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र.	48	Irrigation potential created and actual irrigated area.
3.13. शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प.	49	Government hydro projects commissioned.
4 पशुसंवर्धन		<i>Animal Husbandry</i>
4.1. पशुधन	50	Livestock population.
4.2. जिल्हावार पशुधन	52	Livestock population in each district.
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती ..	54	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
4.4. शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा-मार्फत झालेले दुग्धचे संकलन व वितरण.	56	Collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors.
4.5. दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे.	57	Milk products and milk chilling centres.
5 मत्स्यव्यवसाय		<i>Fisheries</i>
5.1. खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिटाचे वाटप आणि खारवलेले मासे.	58	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed.
5.2. मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	59	Miscellaneous statistics relating of fisheries.
6 वने		<i>Forests</i>
6.1. वनव्याप्त क्षेत्राचे वर्गीकरण	61	Classification of forest area.
6.2. मुख्य आणि गौण वनांपासून	62	Production of major and minor forest product.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
7. उद्योग आणि खानकाम		Industry and Mining
7.1. चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण.	63	Distribution of working factories according to working strength.
7.2. कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे कारखान्यांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण.	64	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
7.3. चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या.	66	Working factories and average daily employment in each district.
7.4. उत्पादक भांडवल, औद्योगिक उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी.	67	Productive capital, output and value added by manufacture.
7.5. कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी ..	69	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6. औद्योगिक विवाद ..	70	Industrial disputes.
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	71	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8. खनिज उत्पादन ..	72	Mineral production.
7.9. औद्योगिक उत्पादन ..	73	Industrial production.
8. बीज		Electricity
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर.	74	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी ..	75	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त भांडबली संस्था		Joint Stock Companies
9.1. ३१ मार्च १९८७ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडबली संस्था.	76	Number of joint stock companies as on 31st March 1987.
10. बँका		Banks
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या.	77	Number of places having banking offices and number of banking offices in each district.
11. सहकार		Co-operation
11.1. संस्था व सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाज दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल	78	Societies, membership, working capital, advances and turnover.
12. परिवहन व दळणवळण		Transport and Communications
12.1. रस्त्यांची लांबी ..	79	Road length.
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्याचे वर्गीकरण ..	80	Road length according to types of surface
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहनक्रियेच्या आकडेवारी.	81	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.4. वापरात असलेली मोटार वाहने ..	82	Motor vehicles in operation.
12.5. महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने	83	Transport and non transport vehicles in Maharashtra State.
12.6. व्यावसायिक व विंगर व्यावसायिक वाहन चालकांचे परवाने.	84	Professional and non-professional driving licenses.
12.7. लोहमार्गाची लांबी ..	85	Railway route length.
12.8. महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये.	86	Post offices and telegraph offices in Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13. महाज्व वाहतूक		<i>Shipping</i>
13.1. मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	87	Number and tonnage of vessels entered in Bombay Port.
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोदघा आणि बंदरे येवून हलविलेला माल.	88	Cargo handled at the docks and bunders in Bombay Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल.	89	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक.	90	Passenger traffic at the ports of Maharashtra State.
14. देशांतर्गत व्यापार		<i>Inland Trade</i>
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार.	91	Inland Trade of Maharashtra.
15. शिक्षण		<i>Education</i>
15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण.	93	Institutions and enrolment by type of education.
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व दुय्यम शिक्षण	96	Primary and secondary education in each district.
15.3. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय/ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांतील प्रशिक्षणाची संख्या मंजूर जाणा.	98	Number of seats sanctioned for trainees in the Government and non-Government industrial training institutions in Maharashtra.
15.4. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल.	99	Results of the final examinations of Government and non-Government industrial training institutes in Maharashtra.
15.5. महाराष्ट्र राज्यातील शिकऊ उमेदवारांची वर्गवारी.	100	Classification of apprentice trainees in Maharashtra.
15.6. महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या.	101	Secondary and higher secondary technical schools and students in Maharashtra State.
15.7. महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय संस्था व त्यातील प्रवेशक्षमता.	102	Technical and vocational institutes in Maharashtra and their intake capacity in Maharashtra.
15.8. महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यातील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता.	103	Number of Government and non Government institutions, teaching certificate course and their intake capacity in Maharashtra.

विषय	पृ PAGE	Subject
16 जीवनविषयक आकडेवारी		<i>Vital Statistics</i>
16.1. जन्म, मृत्यू, आणि बालमृत्यू यांचे प्रमाण	104	Birth rates, death rates and infant mortality rates.
16.2. कुटुंबकल्याणविषयक माहिती	106	Family Welfare Statistics.
16.3. महाराष्ट्र राज्यातील संस्थांकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा.	107	Medical facilities available through institutions in Maharashtra State.
17. पोलीस आणि गुन्हे		<i>Police and Crimes</i>
17.1. पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या	108	Police stations and police force.
17.2. इंडियन पिनल कोडखाली झालेले दखलपत्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून).	109	Cognizable offences (including attempts, under Indian Penal Code.
18. कारागृहे		<i>Prisons</i>
18.1. कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	110	Number of prisons and convicts.
19. घरवांघणी		<i>Housing</i>
19.1. घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी	111	Classification of houses according to use.
19.2. वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	114	Distribution of households according to rooms occupied.
20. स्थानिक संस्था		<i>Local Bodies</i>
20.1. ग्रामपंचायतीची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च	115	Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats.
20.2. नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची घडण.	116	Constitution of Municipal Councils and Municipal Corporations.
20.3. नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च.	118	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations.
20.4. जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	120	Income and expenditure of Zilla Parishads.
20.5. प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या	122	Local Bodies by types.
21. सार्वत्रिक निवडणुका		<i>General Elections</i>
21.1. सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल	123	Results of general elections.
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण	124	Candidates according to party affiliations.
22. किंमत निर्देशांक		<i>Price Indices</i>
22.1. अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	125	All India wholesale price Index numbers (New Series).
22.2. कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	127	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
22.3. महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक.	130	Consumer price Index numbers for selected essential items for Rural Maharashtra.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22. किंमत निर्देशांक		<i>Price Indices</i>
22.4. महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक.	.. 131	Consumer price Index numbers for selected essential items for Urban Maharashtra.
22.5. नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक.	132	Consumer price Index numbers for Urban non-manual employees.
22.6. शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक	133	Consumer price Index numbers for Agricultural labourers.
23. रोजगार		<i>Employment</i>
23.1. औद्योगिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण.	134	Industrial classification of persons at work other than cultivation.
23.2. विगडशेती व्यवसायातील व्यवसायानुसार वर्गीकरण.	135	Occupational classification of persons at work other than cultivation.
23.3. सेवायोजनेसंबंधीची माहिती	.. 136	Employment exchange statistics.
23.4A. राज्य सरकारचे कर्मचारी	.. 137	State Government employees.
23.4B. श्रेणी व जातीनुसार राज्य सरकारचे कर्मचारी.	138	Class and castewise State Government employees.
23.5. सरकारी क्षेत्रातील रोजगार	.. 139	Employment in public sector.
23.6. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नांदलेल्या संस्थांतील रोजगार.	140	Employment under shops and establishments Act.
23.7. रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात घेण्यात आलेली प्रकानुसार कामे व त्यांवरील खर्च.	141	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the employment guarantee scheme in Maharashtra State.
24. छापखाने व प्रकाशने		<i>Press and Publications</i>
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकाळिके.	आणि 142	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
25. वार्षिक योजना		<i>Annual Plans</i>
25.1. महाराष्ट्राची पाचवी व सहावी पंचवार्षिक योजना.	143	Fifth and Sixth Five-Year plan of Maharashtra.
26. राज्य वित्त		<i>State Finance</i>
26.1. राज्याची महमुली जमा	.. 144	Revenue receipts of the State.
26.2. महमुली लेखावरील खर्च	.. 150	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या अर्थमंकल्याचे पृथक्करण	.. 161	Analysis of State Government Budget.
27. राज्य उत्पन्न		<i>State Income</i>
27.1. चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार राज्य उत्पन्न	163	State income at current and constant prices.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
28. संकीर्ण		<i>Miscellaneous</i>
28.1. नियंत्रित बाजारपेठा	164	Regulated markets.
28.2A महाराष्ट्रातील आयुर्विमानिषयी माहिती ..	168	Life Insurance in Maharashtra.
28.2B महाराष्ट्रातील साधारण बिम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	169	Gross direct Premium written in Maharashtra.
28.3. पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या.	170	Number of hotels in Maharashtra approved by the tourism department.
28.4. मुंबईस उत्तरणारे परदेशी पर्यटक ..	171	Foreign tourists disembarking at Bombay.
28.5. महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (कूड) तेलाचे उत्पादन.	172	Production of crude oil in Maha- rashtra State.
28.6. महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर.	173	Reserves, gross production and utilisation of natural gas in Maharashtra State.
28.7. द्रवीभूत पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरगुती ग्राहक.	174	LPG domestic customers in Maha- rashtra.
29. निवडक निर्देशांकांचा कल		<i>Trends in selected indicators</i>
29.1. शेती	175	Agriculture.
29.2. पशुधन व कुक्कुट	180	Livestock and poultry.
29.3. उद्योग आणि खानकाम	181	Industry and mining.
29.4. वीज	184	Electricity.
29.5. सहकार	186	Co-operation.
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	188	Transport and communications.
29.7. शिक्षण	190	Education.
29.8. अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	192	All India wholesale price Index numbers (New Series).
29.9. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	193	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न (सुधारित मालिका)	196	State Income (Revised Series).
रूपांतर गुणके	198	Conversion factors.

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE

(I) सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(4)
1	भौगोलिक स्थान—		Location—
	उत्तर अक्षांश	16.4 to 22.1	North latitude (degrees).
	पूर्व रेखांश	72.6 to 80.9	East longitude (degrees).
2	विभाग	6	Number of Divisions.
3	जिल्हे	30	Number of Districts.
4	तालुके	303	Number of Talukas.
†5	शहरे व शहर संकुले	307	Number of City and town units/UAs.†
†6	एक लाख लोकसंख्येहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे (अनुक्रमांक ५ मध्ये दर्शविलेल्या शहरांपैकी).	25	Number of cities having population more than one lakh (out of towns against Serial No. 5).†
†7	खेडी—		Number of Villages
	वस्ती असलेली	39,354	Inhabited.
	वस्ती नसलेली	2,479	Un-inhabited.
†8	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर)	3,07,690	Area (in Square Kilometres)†
9	किनाऱ्याची लांबी (किलोमीटर)	720	Length of the Coast-Line (Kilometres).

टोप.—(१) अनुक्रमांक ८ ह्या बाबीची माहिती सर्व्हेअर जनरल, भारत सरकार, यांच्यानुसार आहे.

Information against item 8 is according to Surveyor General, India.

(२) †१९८१ जनगणनेवर आधारित.

†1981 Population Census.

(३) शहर संकुल=ह्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्यांचा समावेश आहे.

UA = Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognised urban outgrowth, if any, of such towns.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

अनुक्र.मांक Serial No.	नाव	परिमाण	महाराष्ट्र Maha- rashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (शेकडेवारी) Comparison of Maha- rashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	लोकसंख्या (१९८१ ची जनगणना)		POPULATION (1981 Census)				
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या .. हजारांत		40,791	5,25,457*	7.8	Thousand	(a) Rural population.
	(आ) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	64.97	76.69	..	Percentage	(b) Percentage of rural popula- tion to total population.
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या .. हजारांत ..		21,993	1,59,727*	13.8	Thousand	(a) Urban population.
	(आ) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	35.03	23.31	..	Percentage	(b) Percentage of urban popula- tion to total population.
1.3	(अ) एकूण कुटुंबांची संख्या .. हजारांत ..		11,691	1,19,773	9.8	Thousand	(a) Number of households
	(१) ग्रामीण		7,534	90,867	8.3	Do.	(i) Rural
	(२) नागरी		4,157	28,906	14.4	Do.	(ii) Urban
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या		62,784	6,85,185*	9.2	Thousand	(a) Total population
	(१) पुरुष		32,415	3,54,398*	9.4	Do.	(i) Male.
	(२) स्त्रिया		30,369	3,30,787*	9.5	Do.	(ii) Female.
1.5	(अ) वर्गीकृत जाती व जमाती यांची लोकसंख्या.		10,252	1,56,383	6.6	Do.	(a) Population of s.heduled castes and scheduled tribes.
	(आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	16.3	22.8	..	Percentage	(b) Percentage of above popula- tion to total population.

1.6 (अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे ..	हजारंत ..	24,302	2,22,517@ 10.9	Thousand	(a) Total main workers.
(आ) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	38.7	33.5 ..	Percentage	(b) Percentage of total main workers to total population.
1.7 (अ) सीमांतिक काम करणारे ..	हजारंत ..	2,416	22,088@ 10.9	Thousand.	(a) Marginal workers.
(आ) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	3.9	3.3 ..	Percentage	(b) Percentage of marginal workers to total population.
1.8 (अ) एकूण काम न करणारे ..	हजारंत ..	36,066	4,20,683@ 8.6	Thousand	(a) Total non-workers
(आ) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	57.4	63.2 ..	Percentage	(b) Percentage of total non-workers to total population.
1.9 लोकसंख्येची घनता ..	दर चौरस किलोमीटरमागे लोकसंख्या.	204	216†† ..	Persons per sq. km.	Density of population.
1.10 साक्षरतेचे प्रमाण--					Literacy percentage—
(१) पुरुष ..	शेकडेवारी	58.79	46.89 ..	Percentage	(i) Male
(२) स्त्रिया ..	शेकडेवारी	34.79	24.82 ..	Do.	(ii) Female
(३) एकूण ..	शेकडेवारी	47.18	36.23 ..	Do.	(iii) Persons
1.11 स्त्री-पुरुष प्रमाण ..	दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या	937	933 ..	Females per 1,000 males	Sex ratio.
1.12 १९७१-८१ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडेवारी शेकडा वाढ.	शेकडेवारी	24.75	25.00 ...	Percentage	Percentage growth of population during 1971-81.

* जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या घेऊन व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील बळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.*

Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation at Pakistan and China where census could not be taken.

@ आसाम साडून/Excluding Assam.

†† जम्मू व काश्मीर सोडून/Excluding Jammu and Kashmir

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA— contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
2. शेती			AGRICULTURE				
प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र (१९८४-८५, १९८५-८६ व १९८६-८७ या वर्षांची सरासरी)			<i>Area under principal crops (Average for years 1984-85, 1985-86 and 1986-87)</i>				
2.1	तांदूळ हजार हेक्टर	1,529	41,023	3.7	Thou-hect.	Rice
2.2	गहू "	869	23,140	3.8	Do. ..	Wheat
2.3	ज्वारी "	6,507	15,809	41.2	Do. ..	Jowar
2.4	बाजरी "	1,742	10,837	16.1	Do. ..	Barri
2.5	एकूण तृणधान्ये "	11,123	1,03,543	10.7	Do. ..	All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये "	2,843	23,070	12.3	Do. ..	All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये "	13,966	1,26,613	11.0	Do. ..	All foodgrains
2.8	भुईमूग "	714	7,343	9.7	Do. ..	Groundnut
2.9	ऊस "	268	2,966	9.0	Do. ..	Sugarcane
2.10	कापूस "	2,710	7,343	36.9	Do. ..	Cotton
प्रमुख पिकांचे उत्पादन (१९८४-८५, १९८५-८६ व १९८६-८७ या वर्षांची सरासरी)			<i>Outturn of principal crops (Average for years 1984-85, 1985-86 and 1986-87)</i>				
2.11	तांदूळ हजार टन	2,612	81,716	3.2	Thousand tonnes.	Rice
2.12	गहू "	678	45,619	1.5	Do. ..	Wheat
2.13	ज्वारी "	3,939	10,105	39.0	Do. ..	Jowar
2.14	बाजरी "	483	4,772	10.1	Do. ..	Barri
2.15	एकूण तृणधान्ये "	7,469	1,34,480	5.6	Do. ..	All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये "	1,084	12,431	8.7	Do. ..	All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये "	8,533	1,46,911	5.8	Do. ..	All foodgrains

2.18	भुईमूग	586	5,975	9.8	Do.	..	Groundnut
2.19	ऊस (ऊसांत)	23,655	1,75,566	13.5	Do.	..	Sugarcane (cane)
2.20	कापूस (लिटमध्ये)	246	1,372	17.9	Do.	..	Cotton (lint)
3. पशुसंवर्धन										
पशुगणना, १९८२										
ANIMAL HUSBANDRY										
Livestock Census, 1982										
3.1	एकूण पशुधन	हजारंत	30,919	4,19,545	7.4	Thousand numbers.	..	Total livestock
3.2	एकूण गाई-बैल	16,162	1,92,453	8.4	Do.	..	Total cattle
3.3	गाई-बैल —	Cattle—
	(१) तीन वर्षावरील बैल	8,560	94,305	9.1	Do.	..	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षावरील गाई	7,110	86,081	8.3	Do.	..	(ii) Females over 3 years
3.4	एकूण म्हशी-रेडे	3,972	69,784	5.7	Do.	..	Total buffaloes
3.5	म्हशी-रेडे—	Buffaloes—
	(१) तीन वर्षावरील रेडे	760	16,242	4.7	Do.	..	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी	3,212	53,442	5.8	Do.	..	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	10,376	1,04,017	10.1	Do.	..	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे, शिगरे वगैरे	49	899	5.5	Do.	..	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुधन	360	52,392	0.8	Do.	..	Other livestock
3.9	कोबड्या, बदके वगैरे	19,844	2,07,739	9.6	Do.	..	Total poultry
3.10	ट्रॅक्टर	22	519	4.2	Do.	..	Tractors
3.11	सिंचनाकरिता वापरलेली इंजिने व पंप.	139	3,101	4.5	Do.	..	Oil engines with pumps for irrigation purposes.
3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत पंप	449	3,568	12.6	Do.	..	Electric pumps for irrigation
4. जंगले (१९७९-८०)										
FORESTS (1979-80)										
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	चौ. कि.	64,078	7,36,685	8.7	Sq. km.	..	Total forest area

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
5.	उद्योग आणि खानकाम						INDUSTRY AND MINING
5.1	कारखाने						Factories—
(अ)	चालू कारखाने (१९८४)* .. संख्या ..	18,316	1,67,541	10.9	Number	(a)	Working factories (1984)*
(आ)	कामगारांची दैनिक सरासरी हजारांत (१९८४).	1,120	7,603	14.7	Thousand numbers.	(b)	Average daily number of workers (1984).
5.2	उद्योगांची वार्षिक पाहणी (प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून) (१९८३-८४)—						Annual Survey of Industries (Census plus Non-Census parts) (1983-84)—
(अ)	उत्पादक भांडवल .. कोटी रुपये	10,469	67,110	15.6	Crore Rs.	(a)	Productive capital
(आ)	रोजगारीवर असलेल्या लोकांची हजारांत .. संख्या.	1,221	7,994	15.3	Thousand numbers.	(b)	Number of persons employed.
(इ)	एकूण उत्पादन .. कोटी रुपये	19,232	93,537	20.6	Crore Rs.	(c)	Gross output (ex-factory value).
(ई)	उत्पादन मूल्य वृद्धि	3,762	20,137	18.7	Do. ..	(d)	Value added by manufacture.
5.3	(अ) चालू असलेल्या सुती कापड संख्या गिरण्या (१९८३ अखेर)**	99	822	12.0	Number	(a)	Working cotton textile mills (end of 1983).**
(आ)	या गिरण्यांतील कामगारांची हजारांत सरासरी (१९८३ अखेर).**	144	794	18.1	Thousand numbers	(b)	Average number of workers employed in cotton textile mills (end of 1983).**
(इ)	सुताचे सरासरी मासिक उत्पादन लाख कि.ग्रॅम (१९८३ अखेर).**	163.28	1,073.60	15.4	Lakh Kg.	(c)	Average monthly production of yarn (end of 1983).**
(ई)	कापडाचे सरासरी मासिक उत्पादन लाख मीटर (१९८३ अखेर)**	742.56	2,825.52	26.3	Lakh metres	(d)	Average monthly production of cloth (end of 1983).**
5.4	खानकाम (१९८६)						MINING (1986)
(अ)	कोळसा (उत्पादन) .. ,००० टन	11,884	1,63,338	7.3	,000 Tonnes	(a)	Coal (Quantity)
	(मूल्य) .. कोटी रुपये	209	3,340	6.3	Crore Rs.		(Value)

(आ) कच्चे लोखंड (उत्पादन)	.. '००० टन	.. 1,285	48,821	2.6	'000 Tonnes	(b) Iron ore	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 6	291	2.1	Crore Rs.		(Value)
(इ) कच्चे मंगनीज (उत्पादन)	.. '००० टन	.. 238	1,275	18.7	'000 Tonnes	(c) Manganese ore	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 12	37	32.4	Crore Rs.		(Value)
(ई) बाँससाईट (उत्पादन)	.. '००० टन	.. 413	2,338	17.7	'000 Tonnes	(d) Bauxite	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 2	19	10.5	Crore Rs.		(Value)

6. विद्युत

6.1	विजेचे उत्पादन (१९८५-८६)	.. दशलक्ष कि.वॅ.तास	26,440	1,70,302	15.5	Million kwh	Electricity generated (1985-86)
6.2	विजेचा वापर (१९८५-८६)	.. " कि.वॅ.तास	20,953	1,23,209	17.0	Do.	Electricity consumed (1985-86)
6.3	(अ) उद्योगाकरिता वापरलेली वीज	.. " कि. वॅ. तास	11,134	66,718	16.7	Do.	(a) Industrial consumption
	(आ) या औद्योगिक वापराचे एकूण शकडेवारी	..	53.1	54.2	..	Percentage	(b) Percentage of industrial consumption to total consumption.
	विजेच्या वापराशी प्रमाण.						

ELECTRICITY

7. संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका*

7.1	संयुक्त भांडवली कंपन्या (३१ मार्च १९८६ रोजी).	संख्या	.. 29,710	1,22,159	24.3	Number	Companies at work (as on 31st March 1986).
7.2	त्यांचे भरणा केलेले भांडवल	.. कोटी रुपये	.. 3,228	31,943	10.1	Crore Rs.	Their paid-up capital
7.3	बँक कार्यालये, वर्गीकृत व्यापारी (३१ मार्च १९८७ रोजी).	संख्या	.. 4,933	53,424	9.2	Number	Banking offices, scheduled commercial (as on 31st March 1987).
7.4	दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण. 6.9	7.1	..	Do.	Banking offices per lakh of population.
7.5	बँक कार्यालय असलेल्या शहरांची व गावांची संख्या (वर्गीकृत व्यापारी) (डिसेंबर १९८२). 1,613	21,858	7.4	Do.	Places having banking offices (Scheduled commercial) (Dec. 1982).

JOINT-STOCK COMPANIES AND BANKS

8. सहकार

	(१९८०-८१)						CO-OPERATION (1980-81)
8.1	सहकारी संस्था	.. संख्या	.. 60,747	3,26,273	18.6	Number	Co-operatives societies
8.2	सभासदांची संख्या	.. हजारात	.. 14,800	1,17,596	12.6	Thousand number	Membership

* अस्थायी/Provisional.

•• जानेवारी ते मार्च १९८३ ची मुंबई शहराची आकडेवारी उपलब्ध नसल्यामुळे या आकडेवारीत समाविष्ट केलेली नाही. / The figures for January to March 1983 of Bombay City are excluded as they are not available.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
8.3	सर्व संस्थांचे खेळते भांडवल	.. कोटी रुपये ..	5,210	25,082	20.8	Crore Rs.	Working capital of all co-operative societies.
8.4	कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज	.. कोटी रुपये ..	250	1,742	14.0	Do. ..	Advances by agricultural credit societies.
9. परिवहन आणि दळणवळण						TRANSPORT AND COMMUNICATIONS	
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च १९८४ रोजी).	किलो मीटर ..	5,297	61,460	8.6	Kilometres	(a) Total railway length (as on 31st March 1984).
	(आ) रेल्वे मार्गाच्या लांबीचे क्षेत्रफळाशी प्रमाण (दर १०० चौरस किलो मीटरमागे) (३१ मार्च १९८४ रोजी).	किलो मीटर ..	1.6	1.9	..	Do. ..	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1984).
9.2	१०० चौरस किलोमीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्याची लांबी (३१ मार्च १९८३ रोजी)	किलो मीटर ..	60	47	..	Do. ..	Road length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1983).
9.3	(अ) १०० चौरस किलो मीटर क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९८५ रोजी).	संख्या ..	452	261	..	Number	(a) Motor vehicles per 100 sq. Kms. of area (as on 31st March 1985).
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९८५ रोजी).	संख्या ..	1,998	1,165	..	Do. ..	(b) Motor vehicles per lakh of population (as on 31st March 1985).
10. राज्य उत्पन्न (१९८६-८७)						STATE INCOME (1986-87)	
10.1	(अ) चालू किमतीनुसार उत्पन्न	कोटी रुपये ..	26,718**	2,29,035***	11.7	Crore Rs.	(a) Income at current prices
	(आ) चालू किमतीनुसार दर डोई उत्पन्न.	रुपये ..	3,793	2,975	..	l..	(b) Per capita income at current prices.

**प्राथमिक अंदाज/Preliminary.

***शीघ्र अंदाज/Quick estimates.